

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Tractatus theologicus - Cod. Ettenheim-Münster 222

[s.l.], 1714-1715

Sectio I.

[urn:nbn:de:bsz:31-120314](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-120314)

occurrentia, qe unipm ex hijs mdo dictis profui exi-
pientia et dicitur ppe optimo ar. 2. de involuntariis
c. 1. cas.

Artus II. De Involuntario, eiusq; causis.

Actum e' Arto priori de vltis, agea de' e' arto p'p'ati
de eis q'raposito nimiru' involuntario, q' raria ea licenti
phlo iusta se p'p'ata magis elucescunt. Quae un' e'
autm circa i. Quid p'p'ue. 4. 1. e'. An et q'ndo
q'p'iscentia se heat ad rasonem vltii actu' h'um'?
2. e'. an et q'ndo metz acty h'os rasonem vltii officiant?
3. et an et q'lis ignoraa acty h'os reddat involuntarios
et sui exu'let a p'p'is? 4. e'. vltis' violia et qualis
caet involuntarium simplis, et an vltis a qo et in qibz
p'at' p'it violiam? q'ly dua sect' p'p' p'p'is in q'p'p'ali
circa p'p'entem manum p'ponem, quorum p'p' man
de q'p'iscentia et vltis. Et vltis ea de ignoraa et
violencia p'p'it' tractabit. h'ic an d'p'nd' q'p'iscentia se heat ad
rasonem vltii actu' h'um'.

Sectio I. An et q'ndo concupiscentia se heat ad rasonem vltii actu' h'um'?

171 Dum in p'p'ati de q'p'iscentia tractam, n'eam intelligim

que cupiditate, autum importabat et quod ubi per se
 excitat carnis illecebra, huncque motus
 quidam et passio e' appetitus sensitivi circa bonum illud
 prosequendo e' circa malum illud aversando. ubi
 adeoque prout sunt pro oi motu appetitus sensitivi
 hinc cupiditate, hinc irascibilitate, quos motus undecim
 numerantur: ex parte appetitus cupiditate, s' b. desiderium circa
 bonum amor desiderium et gaudium, tres circa malum
 odium, fuga et tristitia; ex parte appetitus irascibilitate
 vero hinc s' nimium spes, desperatio, audacia, timor
 et irascitudo: nam pro diversa apprehensione boni delectabile
 e' mali illi oppositi circa quod versatur appetitus cupiditate
 ubi insequuntur in eo b. motus, dum enim bonum se ipsum
 appetit ut gaudium, nascitur amor dum appetit malum
 illi oppositum et disconsensuum, nascitur odium, si
 autem bonum et malum appetit ut absentia, nascitur
 desiderium boni amati et fuga mali exoptati: si utrumque
 appetit ut profertur nascitur gaudium de bono et tristitia de
 malo presente. sicut si bonum arduum circa quod
 versatur appetitus irascibilitate, appetit ut adeptum diffi-
 cile possibile tunc nascitur spes, si appetit ut
 impossibile oriatur desperatio, si difficultes quibus impeditur
 boni possessio sunt graves quidem pericula tunc nascitur
 audacia, si vero ad illas difficultates superandas
 potest virum se patiatur nascitur timor, si denique difficultes
 ille ad modo urgeant se tunc infirmus ab aliquo, nascitur ira,
 que e' appetitus sensitivus irritata quia eum in malum
 infert.

Hos 20 motus vocat cupiditatem intelligimus, et de his conclusit 172.

solo timore et metu de eo factis tractandum
 veniet. Si quis in presenti gerit an et quid se
 habeat ad ratiōem actus huius? eorum namq.
 ut quis, non suo experimto sapit docet tanta quod
 vis e et protervia, et imperium ratiōis ut
 agrosat, sicut sapit etiam inuitos adorian, sicut sine
 et adhibeat, ac blanda quādam tyrannide suavis
 tormento in delitiosos voluptum capos trahere
 moliant, ipso etiam de iis operente. Apolo Paulo
 et dicente: video aliam legem in membris meis re-
pugnante legi menti meae. quæstio si sumpta
 alia diu antecedens seu præueniens, alia con- aut subsequens
 præueniens illa e, quæ usum ratiōis præuenit et ante eam
 ratiōis deliberationem ex apprehensione boni sensibilis ratiōis ex-
 surgit, ac intra usum ratiōis refidet in parte sensitiva et
 ideo nec meriti nec demeriti. Sed se ratiōem e. quæ est
 e passio huiusmodi a se te l. deliberati et ex proposito excitata
 aut imperata, l. antecedens sine deliberatione quædam aduipa
 sicut in postmodum ratiōe habita aut probata aut acceptata.

173. Cum quæstio antecedente præuenit motus ut vocari solent
 i. i. nam motus i. i. illi dicuntur in quibus hoc ratiōis et quæ
 necessitas operis sine advertentia et reflexione ratiōis e sine
 libertate ac diuisione actionis: sicut quod subito occurrente inimico
 passio ira et vindicta ita præuenit eam usum ratiōis, ut in-
 telligat si deo tempore considerandi an bonum sit an malum
 irasit, neq. etiam vlti facultas quædam deliberandi, an
 huiusmodi passioni insurgenti assensum tribuendū sit an dispensat
 sicut a bono vindicta sui ratiōis intell. et vltas ut nulla
 reliqua electio indiffia huiusmodi passio ira diu
 motus i. i. l. etiam motus indeliberatus, nec sit ratiōis p

et pia aualibz nec meremz, nec demeremz, ideo huius
mory nec meriti nec demeriti capax, s.

Adverbum In e' duplex dari adverbiam raris et 2lem
deliberacem vltis, alia em e' advertia et deliberas plena
ae pfecta, alia vero semiplena vltm et impfecta, haec.
Sufficiat ad pectum veniale, illa vero requirit ad pecti mortale
ut quiritur asequunt DD: signum autem gnoscendi, an
advertia et deliberas sit plena et pfecta, e' si passioatq
sive ab altero interrogatq sive reflectens se supra
se ipsum sit capax sibi l. alteri respondere. et de bal:
re et am de aliis rebz et negotij, si em ita respondet n' sit,
signu' e' qd eis raris n' e' expedita nec proin' plene et
pfecte advertens ad cogitacem suam, si aliquo modo p pas
sioem ligata. Requirit qd ad hoc ut cogitacem vltima
sit mortalis qd haec, cum plena et pfecta reflexive hanc
supra suam cogitacem, et hunc diuz delectacem morosa, n'
ex mora tempis p ex mora deliberacis, na' qd motus
i. i. f. longum tempus durare, pot anteqm auedat ad
vertia raris et deliberas vltis. No' ita animadverto.
Non querit qmdo ipsa quiritia vltima sit, s' qmdo autq
ex tali quiritia scintz sit vltis, qd ut rectis intellq
sciendu' e', vltimum pce' considerari l. p'cedi s' m' se,
et qateng a vltis procedit cum grivo finis, l. em in
raze liberi, et qateng a vltis procedit ut liberis, et
indistia plena, adeo, sit cum grivo pfecta vel finis,
cum mediu', appensa etm horum p'p'rtioe ad finem, unde
patet plura requiri ad vltim' liberu', pauciora vero ad
vltim' s' m' se solum.

174.

Apertio: quiritentia sive p'p'nticis sive p'p'ntis s' se n'
t' m' n' minuit, s' sapig etm auget vltim' in raze vltim'

175.

proveniens in illud quodq; minuit in vase liberi; & quia
fere omnia ad. cum D. Thoma hic a. 7. in hoc oba dicente:
dicendum quia cupiditas dicitur inordinata, sed magis facit
aliquid velle, licet enim aliquid velle ex eo, quod velle in
id fieri, et cupiditatem autem velle inclinatur ad volendum
id quod cupit, et ideo cupiditas magis facit ad hoc quod di-
citur velle, quam quod velle inordinatum. hoc S. O. fortassis
magis illo art. 3. Eth. c. 1. quod dicit: quod propter agere magis,
molestum nobis est, quod vero ex cupiditate, iucunda.
Atque hoc de cupiditate quae videtur certe etiam in solentia
descriptione supra n. 172. tradita, unde tota difficultas
se tenet ex parte cupiditatis antecedenti, an autem quod se habeat
ad velle velle, quod ex affectione huiusmodi.

176. Quid facit ut velle delectabile efficacius ab
intellectu apprehendatur ad hoc, ut illud à velle intensius a-
met, illud autem facit inordinatum, sed magis velle, atque cupi-
ditas tum proveniens tum subsequens facit huicmodi:
quod autem facit inordinatum, sed magis velle. Quae tamen videtur
queritur, quod enim et quod magis et quod magis aliquid à velle
procedit, illud est eo magis à velle si fiat ut proce-
deret, quod utra facit ut velle delectabile efficacius
ab intellectu apprehendatur, ad hoc, ut illud à velle intensius a-
met, illud facit, quod amor et aliter ex hoc amore procedit,
et magis à velle delectabilem sit à procedat ut magis
facit ut patet. quod per in parte certa videtur, huiusmodi scriptura
tunc, quod dicitur: quod cupiditatem ex muliere asportata
quod ignem exardescere, et h. h. hostias: ne via nostra fuerit
cupiditatis praestantia, quod quoniam si erimus futuri in gaudium
inimicis nostris, ex quibus et aliter plurimum loquuntur h. h. h. h. h.

scindit qd operari ex cupiditate potest esse peccatum, imo ipsa
 cupiditas sibi passio plena desiderii, hoc n' potest, sed
 cupiditas in ultimum coarctat et ad magis ultimum. Tum
 cum in ipsa specie cupiditate, quae dicitur motus appetitus
 sensitivi circa bonum delectabile, ipse enim motus
 potest quiescere appetitus sensitivi cum appetitu rationali tunc
 tendit ad magis apprehendendum et appetendum id est, quod
 inferior appetitus appetit et quiescit ad.

Ex: 1.° Inducunt, aliquid procedit à velle in quies 177.
 finis, Inducunt, et huc qd eam e' ut aliquid sui à
 velle procedat in ultimum n' facit, imo si facit
 et in huiusmodi à velle procedat, etiam magis ultimum facit,
 ultimum enim e' qd procedit à velle in quies finis.
 atq; actus qd ex cupiditate qd velle scilicet procedit in
 quies finis, tunc enim ex apprehensione boni quiescit ut
 quiescit, imo actus huiusmodi intensus à velle pro-
 cedit, cupiditas enim inclinatur velle ad opus et quod maior
 e' eo magis inclinatur, et qd facit ut actus huiusmodi
 à velle procedat, et intensus procedat, et cupiditas
 quod cupiditas n' coarctat ultimum, sed magis ultimum.

2.° Vltimas naturae impetu ferunt in bonum:
 quod etiam eo intensus efficacius, ferunt in illud quod magis quies-
 cit apprehensum atq; ex quo crescit inclinatio in huiusmodi bonum,
 ex eo intensus in illud ferunt, illud quo magis apprehendit,
 crescit autem inclinatio in huiusmodi bonum qd cupiditatem
 cupiditas enim auget rationem ipsam delectabilem in oblectamento
 facit, illam magis introducti intellexit ut proponat velle quod etiam
 ex cupiditate magis ferunt in bonum apprehensum vltimas, ac

ex gregati atq; ex cupiditate ferunt & magis ultimum,
proin hoc n' caet' in ultimum, p' augeat magis ultimum.
Atq; ex hoc erit discrimen in metu et cupiditate,
metu enim avertit ultimum affectu saltem g'rationato ab
obto, qd' Inqum medium assumit ad evitandu' magis malum,
et impellit ipsam ad medium, qd' s' d'm p' e' malum,
et solum bonum prout hic et nunc assumit ad
evitandum magis malum: cupiditas contra allicit
ultimum ad quod et inclinatur ad obto qd' s' d'm p' e'
delectabile et g'feme naturali inclinatio ipsiq;.

178. Igitur cupiditas n' caet' in ultimum s' d'm p' caet'
in p' se in ultimum ratione liberi, sive vitiat ultimum
in ratione liberi, unde quodq; excusat à peccato
et demento qd' e' p' pars aperta, qd' si prohibet.
Toties tollit aut saltem minuit libertas in ultimum,
toties ratio oino afforbet, l. saltem ibi perturbatur,
ut in illis nequeat apprehendere finem mediocritatis,
proportioem et obto circumstantias; atq; hoc n' ratio
s' d'm p' cupiditatem liberum hanc arbitrium pro-
venientem et passionabilis hoc in se nimis, qm
frequenter experit, dum do apprehendere. l. in se ipso
velit, qles motu, aut ai ratio, p' turbatores, ira
subita, aliave magna passio excitet: qd' p'
Maior s' d'm p' prohibet et deducit ex intrinseca ratione
libertatis, qd' eo ipso, qd' in indiffia g'f'at oia
propata ad sui p'fectioem requirit, maxime quidem,

si de acty moralite. quaray, aut rae merito. l.
demeriti attendat.

Obj: Liberum ventris qfistit in indiffia ad 179.
acty oppositor: go toties minui aut tolli liberu, go
ties minui l. tolli hoc indiffia, at hoc indy-
fia n' rae tolli, ut patet de motibz i. i. et fre-
quentis minui q' concupisiam, concupisiam em e' incli-
nao vltis ad opp' concupitum, q' d' actum h' e' inclinao ad opp'
qm ad n' opp', ad hoc, qm ad illud p' d' actum minui indiffia,
nam s' d' indiffiam p' d' actum, vltas n' magis inclinao
ad hoc, qm ad illud: go etm p' d' M. e' concupisiam unig
qm alterig, tunc minui indiffia, et ex q' sequit
etm vltium in rae. liberi.

Subsectio Respondet Argmtis contrariis.

Obj. 1. q' d' i. partem aserti. Concupisiam mi-
nuit vltium n' solum in rae. liberi, s' etm in
rae. vltis, go p' p. a: vltium s' d' se. d' n' q', q' d' p' d'
id q' procedit a p' p' i' introfio ium q' n' o' c. finis,
atq' concupisiam minuit q' n' o' c. finis, detinet
em vltiem rae sua vehementia, q' d' actum in
aligo actu ut faciat q' n' qm fecisset si finem
rae. q' n' o' p' e' t, go concupisiam n' solum minuit
vltium, in rae. liberi, s' etm in rae. vltis,

ratio enim aliquid magis ultimum est, quanto melius finis
est primum.

Q. n. a. cum n. sua probat, et ad rationem adiectam dico, quod
ultimas quodammodo ex cupiditate agat quod, cuius postmodum
penitet, et quod si recte procederet non fecisset, nisi ex hoc
provenire quod ultimas finem non quaerit, sed quod illud tanta
vehementia solum unam rationem quaerit, ut eius malitia
est alteram rationem non videat, adeoque defectus est tantum
ex parte indifferencie quae acquirit liberum, et non est de ratione
ultimae solum sicut, ut patet de amore. Officio, ergo ultime
sibi amant DEUM, et tamen ita amant, ut ultimum quod
aut à DEO abducens amare aut contra DEUM non amare non
valeat: unde etiam sic breviter distingi potest: cupiditas mi-
nuit quicquam finis solum rationem indifferencie eius est. solum
rationem finis proprie n. m. et c.

181.

Ob. 2. Quae ultime finis, illa invidiam non agimus, neque cum
dolore: ergo cupiditas per se non causet, sed saltem minuit ultimum:
N. colligitur ex Arle. lib. 11. 75. in haec verba: quia invidiam
agimus, molesta nobis sit, quae ex cupiditate, invidiam.
p. ad exilo: sicut videtur Titius Cui filius qui amore perueniens
corruptus una horrore naturali occidit Patrem suum patrem
ut hereditaria bona sortiret: hoc occisio filii cum cupiditate
et tamen filium horrore, ergo aliter cupiditate fieri potest ut hor-
rore: et huiusmodi aliter saepe contingunt.

Q. d. M. Quae impetum tantum et semiplene ultime
finis, illa invidiam quodammodo non agimus, neque cum dolore n. m. quae

pleni et cum pfecta indiffia fiunt, illa inibi n' agim'g
 neq. cum dolore. c. M. et d. m. atq. pleni saepe aut ex
 cupiditia facimus cum dolore. se tenente aut cauto
 aliunde alio v. g. malo concomitante, dolore se te-
 nente et cauto ab ipse cupiditate n. m. et c.
 Qd Titius in dicto exilo amore divitiarum cot-
 rupto Caium patrem cum horrore occidit, horror n' pro-
 venit ex hoc, qd divitias cupidat, si qia qtra naa' est
 sortit'g: et ideo horror ipse n' facit, qm' ming' haec oc-
 cidit'g' vltia fil, si potig' ostendit tanta intensioe ca' a
 vltie procepisse, ut etm' qd qtra naam e', attentu'
 n' fil, praeterea in rigore dicendo ngari pet' M.
 illa qe vltie fiunt qd'oz, cum molestia n' fieri,
 qe em' fiunt ex metu, fiunt vltie, et ta saepe
 imo ordinariè fiunt cum molestia.

Dices: metus licet n' caet' simplt' insultu', in 182.
 caet' illud s'dm' qd' ut infra dicez, si cupiditate
 se h't in huiusmi' casu' fiunt metus, sicut enim
 qui agit ex metu agit cum quivo' finis, sed
 ex dolore qd' hoc et hoc modo agere debeat,
 ita etm' qui agit ex concupiscentia, agit q'dm'
 cum cognitione finis, sed t'n ex dolore v. g. qia
 s'dm' prius exemplum bona, qe cupidat, aliter
 obtinere non potest nisi per necem parentis.

go etiam cupiditas caat ^{scdm} involuntarium.
Q. n. m. cupiditatem se habere sicut metus se
habet, licet enim verum sit, quod arguit, nimirum
sicut ille qui agit ex metu, agit cum cognitione
finis, scilicet ex dolore quod hoc et hoc modo
agere deat, ita etiam qui agit ex cupiditate agit
quidem cum cognitione finis, scilicet in ex dolore, quod hoc et
hoc modo agit, magna tamen adhuc est differentia
inter actionem ex metu et actionem ex cupiditate
dolor enim in metu, est id quod caat dolorem
etiam dum actio ponitur ex metu, manet involuta
scilicet involutum, eo quod sibi relicta voluntas id nunquam
faceret, quodiam facit, contra dolor, est id
quod caat dolorem in cupiditate dum actio ponitur
transit in voluntatum. Et sicut voluntas, quoniam in-
potest cupiditatis libera est ponere actum
ex eo quod dolor pullulat, scilicet non ponere, et ideo
licet metus caat involuntarium scdm quod, illud tamen non
caat cupiditatem. Audiamus etiam S. Aurem super
haec obiter alio in exilio proposita respondentem
huic d. 7. ad 2. ubi haec dicit: Dicendum est, quod
in eo qui ex metum aliquid agit, manet voluntas
voluntas voluntas ad id quod agit secundum quod

in se q̄siderat, s̄ in eo q̄ agit aliq̄d q̄ cupiscia,
 sicut e' ingtinens, n' manet prior voluntas,
 q̄e repudiabat illud, q̄d concupiscit, s̄ mutat
 ad volendum id, q̄d prius repudiabat, et ideo
 q̄d f̄ nectum agit, fit q̄damdo involuntarium,
 s̄ q̄d q̄d f̄ cupisciam agit nullo modo: nam
 ingtinens cupiscie agit q̄tra id, q̄d prius pro-
 porebat, non autem q̄tra id q̄d nunc vult, s̄
 simidq̄ agit q̄tra id, q̄d etiam nunc s̄m se vult.
 hac. P. P.

Obj. 3. Quid infert vlti vim n' caat vltimū 183.
 s̄ potiq̄ involuntarium, atq̄ cupiscia vim infert
 vlti: q̄ p. m. p. q̄d provenit ab extrinseco nulla vim
 gferente passio, illud passio infert vim et violiam
 s̄i em diu violentē ee id, q̄d provenit ab extrinseco
 nullam vim gferente passio, atq̄ passio cupiscia
 antecedens provenit ab extrinseco vlti, s̄m motio
 extrinseca vlti, neq̄ vltas aliqua vim gferit, coip̄o
 q̄d sit antecedens oem ei' deliberacoe, q̄o con-
 cupiscientia antecedens infert voluntati
 vim.

78. R. n. m. ad eius p. M. d. q̄d provenit ab ex-
 trinseco nullam vim gferente passio, id e',
 q̄ ab extrinseco provenit q̄tra vel passio
 inclinationem, imo et ipso gferente,

Illud passio infert vim et violiam si em diu
violentum ee id qd pvenit ab extrinseco nullam
vim gferente passio, atq; passio gupisificae ante-
cedens pvenit ab extrinseco vlti, e em motio
extrinseca vlti, neq; vltas aliquam vim gferit eo ipso,
qd si antecedens oem eiy deliberasem: go gupisificae
antecedens infert vlti vim.

R: n. m. ad eiy p. d. M. qd pvenit ab extrinseco nulla vim
gferente passio, id e qd ab extrinseco pvenit qtra oe
passi inclinacem imo etm ipso gtrahente, illud passio
infert vim c. M. qd pvenit tntm ab extrinseco iuxta
inclinacem et caans passio actum gtrahit et ausp-
tum illud infert vlti vim n. M. et d. altera membra
minorij: neq; vltas aliquam vim gferit, id e vltas n
ehit illam l. ad illam parum aut nihil gtribuit
c. m. id e gtrarij vlti et caat passio actum tristem
aut gtrarij n. m. et c. diximq; in phis de violento
illas vltimas partes in phis violenti ppositas sic
intelligendas et fil qtra inclinacem imo etm tenente
passio, qd autem ex gupisificae fit, fit quidem gtrahendu
ab extra, pta d gtra si iuxta inclinacem g-
pifientij.

184. Nices: Sapij gupisifentem agere actum, qtra qe in
antea ptebatur fuit, nam n raro ptebatur qtra
gosis inordinatos maxime carnales affectus et in
six affecta forma Mulierij gupisificae exarsit

si igni affectu generat impurum et inde petu, ex
 qd pat patet quipficia etm caare actum vlti
 gratium et tristem, atq, ideo quipficia revera e
 motu ab extrinseco nulla vim gferente passio
 qd e violentum. Q.

Q. c. saepe quipfientem ex quipficia facere actum
 aliquid, qtra qm ante quipfiam, aut ante actum
 protestabaz, atq, adhuc n. ex hoc sequi quipfiam
 caare actum vlti gratium aut tristem: l. certe
 sic d. ex qd patet quipfiam vlti caare actum
 hic et nunc gratium et tristem aut vlti ante
 cedentes et dum adhuc in plene sui indiffia existebat
 gratium et tristem, qui tñ hic et nunc volitz e
 et gratz e. et hoc e qd aiebat S. Doctz n. 182. re-
 latz dum dicit: pñ eo qd agit aliquid q quipfiam
 non manet prior vltas qe repudiabat. Atq, qd quip-
 fiaz, s. mutaz ad volendum id qd pñ repu-
 diabat q atq, ex hoc patet, qd etm n. obstantes
 protestave huiusm tñ adhuc quipficia n. fiat
 renitente passio adeoq, vim n. faciat. huiusmodi
 qm m. actz huius in vlti aut involtri afficiat.

Sectio II.

An et qm do metus hnos actus in
 raoc vlti aut involtri afficiat?

Inr aales hoi passioes etm numerari timore aut 185.